

Консервация на метални археологически предмети
Рецензия на Дијана Ванчевска, Билјана Бозароска-
Павловска, Конзервација на Метални Археолошки
Предмети, 2013, Народната банка на Република
Македонија, ISBN 978-9989-107-25-2

Ивелин Кулев^a

^a Факултет по химия и фармация, Софийски университет „Св. Кл. Охридски“, бул. Джеймс Баучър 1, София 1164,
kuleff@chem.uni-sofia.bg

Conservation of archaeological metals

Ivelin Kuleff^a

^a Faculty of chemistry and pharmacy, Sofia university St. Kliment Ohridski, 1 James Bourchier Blvd., 1164 Sofia, Bulgaria,
kuleff@chem.uni-sofia.bg

Book review: Дијана Ванчевска, Билјана Бозароска-Павловска, Конзервација на Метални Археолошки
Предмети, 2013, Народната банка на Република Македонија, ISBN 978-9989-107-25-2

През 2013 г. от Народната банка на Република Македонија бе издадена книгата на Дијана Ванчевска и Билјана Бозароска-Павловска, озаглавена: „Конзервација на Метални Археолошки Предмети“ (ISBN 978-9989-107-25-2).

Книгата е написана на 463 страници, съдържа 20 фигури, 28 таблици и е илюстрирана с 83 снимки на различни археологически предмети, които са подбрани така, че да покажат различни видове корозионни продукти. Някои от снимките представят и успешно третиране на съответния предмет след намесата на консерватор.

Авторите посвещават книгата си на д-р Пере Тошев (1949-2002 г.), който като консерватор в Музея за Македонија поставя началото на работата в областта на конзервацијата и реставрацијата в Македонија.

Материалът в книгата е представен в 9 раздела.

В првиот, озаглавен *Исторически метали и сплави* (12 стр.), е осъществен кратък преглед на металите и сплавите, познати и използвани в древността.

Вториот – *Корозия на метални археологически предмети* (31 стр.) е посветен на механизмите, чрез които се предизвиква корозијата на металите. Направен е кратък преглед на електрохимичните процеси и различните видове корозия в условията на атмосферна, водна и почвена корозия.

В третиот, озаглавен *Патини върху металните археологически предмети* (15 стр.), е направен кратък преглед на корозионните продукти, които покриват различните метали, познати в историческите времена, като са посочени различните възможни оцветявания, които притежават различните корозионни покрития.

Четвртиот – *Видове конзерваторски обработки* (23 стр.) е посветен на начините

за отстраняване на корозионните слоеве, които намират приложение в консерваторската дейност.

Петият, който е основната част от книгата и е озаглавен *Консервация на метални археологически предмети* (232 стр.), е разделен на 6 части, които са: *Злато и сплави на златото* (20 стр.); *Сребро и сплави на среброто* (37 стр.); *Мед и сплави на медта* (66 стр.); *Желязо и сплави на желязото* (70 стр.); *Олово и сплави на оловото* (20 стр.); *Калай и сплави на калаја* (19 стр.). Във всяка от тези части се описват начините на получаване на съответните метали и техните сплави в древността и начините за консервиране на съответните археологически находки. Авторите са намерили твърде добър начин да представят връзката между химическия състав и процесите на корозия, както и начините на обработка на металната повърхност с оглед на постигане на добър резултат при консервиране на съответния предмет. Представени са точни рецепти и начини на третиране на металните предмети, които дават добри резултати при тяхното консервиране, както въз основа на опита на консерватори от различни музеи, така и въз

основа на собствения опит на авторите, които работят като консерватори в нумизматичния музей на Народната банка на Република Македония.

Шестият раздел е озаглавен *Пасивни техники за стабилизиране на металните археологически предмети* (20 стр.) и разглежда ролята на водата, температурата и светлината върху корозионните процеси за различните метали и сплави, т.е. каква роля тези фактори играят при съхранението на предметите в музейни условия.

Седмият раздел, който носи заглавието *Консерваторска документация* (3 стр.), представя различните документации, които следва да бъдат водени и съхранявани във всеки един музей не само в Македония.

Осмият раздел е озаглавен *Етика в консервацията на металните археологически предмети* (6). В него се дискутира проблемът за вида, който трябва да добие археологическия предмет след намесата на консерватора. Трябва ли чрез консервацията да се придаде на металния предмет вида, който той е имал по време на активното ползване, или е достатъчно да бъдат отстранени корозионните продукти? Следователно се поставя въпросът **да бъдат ли преустановени процесите на корозия и различните видове патини да бъдат запазени така, че видът на металния предмет да бъде съхранен във вида, който съответства на неговото намиране, а не в блестящия вид на неговата употреба.** Авторите застават на позицията, че металните предмети следва да присъстват в музейните сбирки във вида, който те са намерени, а не да бъдат представяни във вида, който са имали, когато са били употребявани от древните хора.

Деветият раздел носи заглавието *Общи насоки за превантивна защита на движимото културно наследство* (25 стр.).

Последният текст е под заглавие *Прилог (Допълнение)* (6 стр.), където са представени изискванията пред организирането на една лаборатория за консервиране. Повечето представени изисквания са валидни и за страните извън Македония, но се изисква познаване на законодателството на всяка страна.

Следват 47 страници с цветни снимки и списък на цитираната литература, съдържаща 210 заглавия.

Книга с такова съдържание липсва на български език, а бих си позволил да кажа, че липсва не само на Балканите, но и на много от европейските езици. Считам, че такава книга би била от особена полза за студентите от Художествената академия, решили да поемат работа в областта на консервацията и реставрацията на метални изделия. Книгата би била полезна и за студентите от Факултета по химия и фармация на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, както и на Университета по химична технология и металургия, които проявяват интерес към проблеми на корозията на различни метали. Разбира се, книгата „Консервация на Метални Археолошки Предмети“ би била полезна и за всички заети в момента с консерваторска дейност в различните музеи на България, която определено крие в недрата си множество археологически метални предмети. Доколкото една значителна част от тях са вече в музеите и подлежат на намесата на консерваторите, то книгата на Дияна Ванчевска и Биляна Бозароска-Павловска би била в много голяма степен интересна и за тях.

Всичко това ми дава основание да препоръчам книгата на всички интересувачи се, както и да съобщя, че книгата може да бъде намерена в библиотеката на Факултета по Химия и Фармация и библиотеката по Археология в Историческия факултет на Софийския университет „Св. Кл. Охридски“, както и в библиотеката на Националния Археологически Институт с Музей при Българска Академия на Науките.